

Ústřední knihovna
Fakulty sociálních studií MU

Práce s informačními zdroji HEN448

Mgr. Dana Mazancová, DiS.

▪

Brno, 12. 10. 2018

Práce s EIZ

☐ 2 x 50 min.

- ❖ tvorba rešeršního dotazu
- ❖ pokročilé vyhledávací techniky
- ❖ praktické vyhledávání v databázích

☐ 2 x 50 min.

- ❖ EBSCO Discovery Service a další nadstavbové nástroje
- ❖ elektronické knihy
- ❖ citační databáze

- ❑ "ekologické výrobky"
- ❑ wom?n
- ❑ ekologická ekonomie OR environmentální ekonomie
- ❑ ekohydrologie - Spojené státy americké - 20.-21. stol.
- ❑ fairtrade N5 spotřebitelé

Ústřední knihovna
Fakulty sociálních studií MU

Pokročilé vyhledávání

Vyhledávání

- 1. Téma a klíčová slova**
2. Další specifikace
3. Výběr zdrojů
4. Průzkumová strategie
5. Vyhledávací postup
6. Technika vyhledávání
7. Vlastní vyhledávací proces
8. Hodnocení vyhledaných záznamů
9. Další operace

1. Výzkumná otázka (téma) a klíčová slova

- 1) Zformulujte výzkumnou otázku (téma nebo problém)
 - ❖ zjistěte si dost informací o daném tématu (e-knihy, rada kolegů atd.)

Volba výzkumné otázky

Specifická:

Jak program Zelená úsporám přispívá k energetické účinnosti v městě Brně?

Netriviální:

Jak Ruská federace využívá energii v zahraniční politice ve vztahu k pobaltským státům?

Realizovatelná:

Jaká jsou hlavní témata spojená s energetikou ve veřejném diskurzu vlády České republiky?

Cvičení

Určete vhodná klíčová slova (případně synonyma) pro výzkumnou otázku:

Vnímání českých environmentálních neziskových organizací očima veřejnosti (značka a branding)

Klíčová slova

2) Vyjádřete výzkumnou otázku ve formě **klíčových slov (hesel)**

- ❖ používejte zejména **podstatná jména**
- ❖ příd. jména, zájmena a slovesa pouze pokud jsou opravdu nezbytné
- ❖ vyhýbejte se tzv. stop words (předložky, spojky, členy v cizích jazycích)

př. (environmentální) neziskové organizace; branding; Česká republika (ČR)

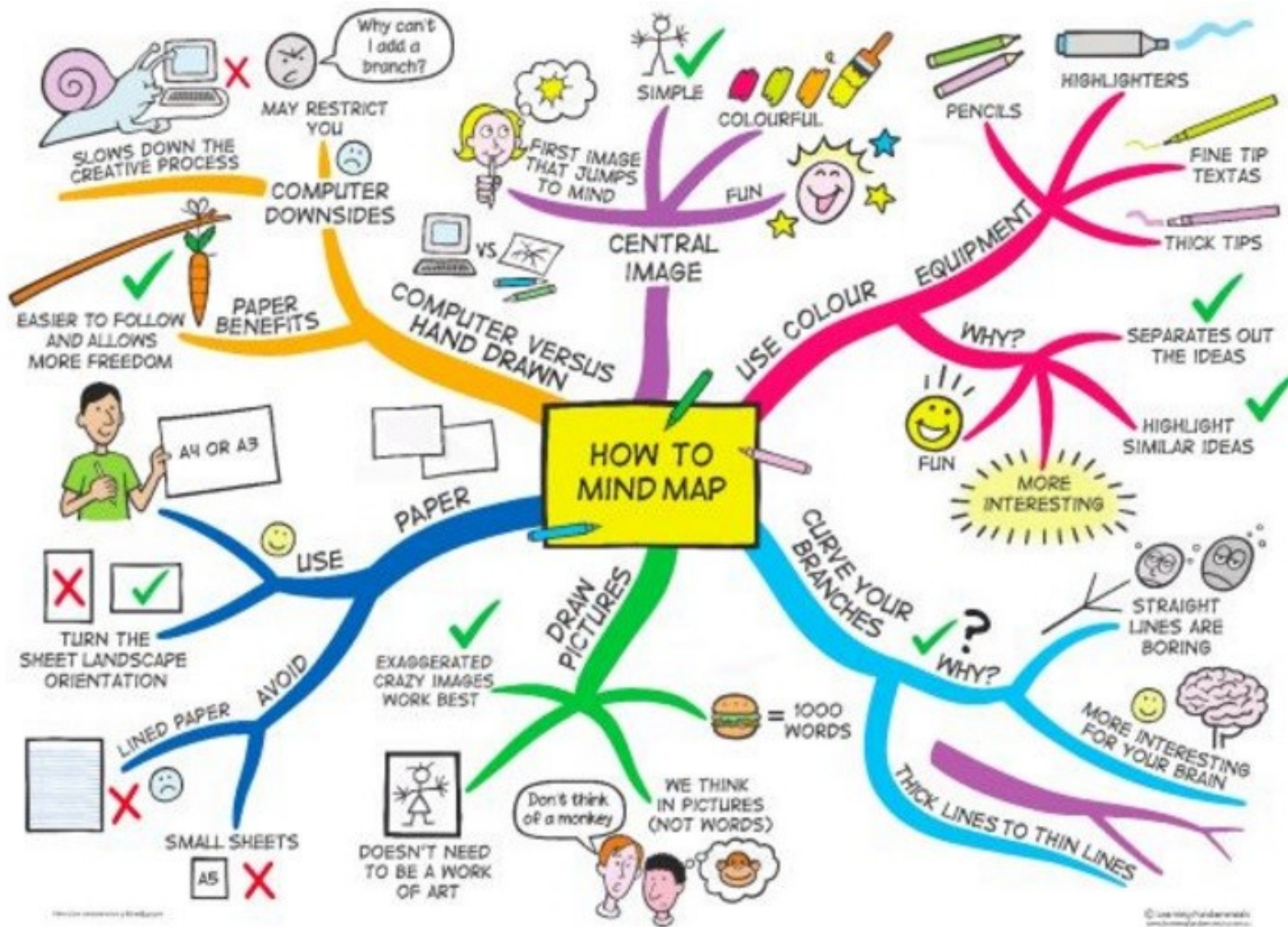
Pozn. v katalozích knihoven můžete nalézt i tzv. **předmětová hesla**

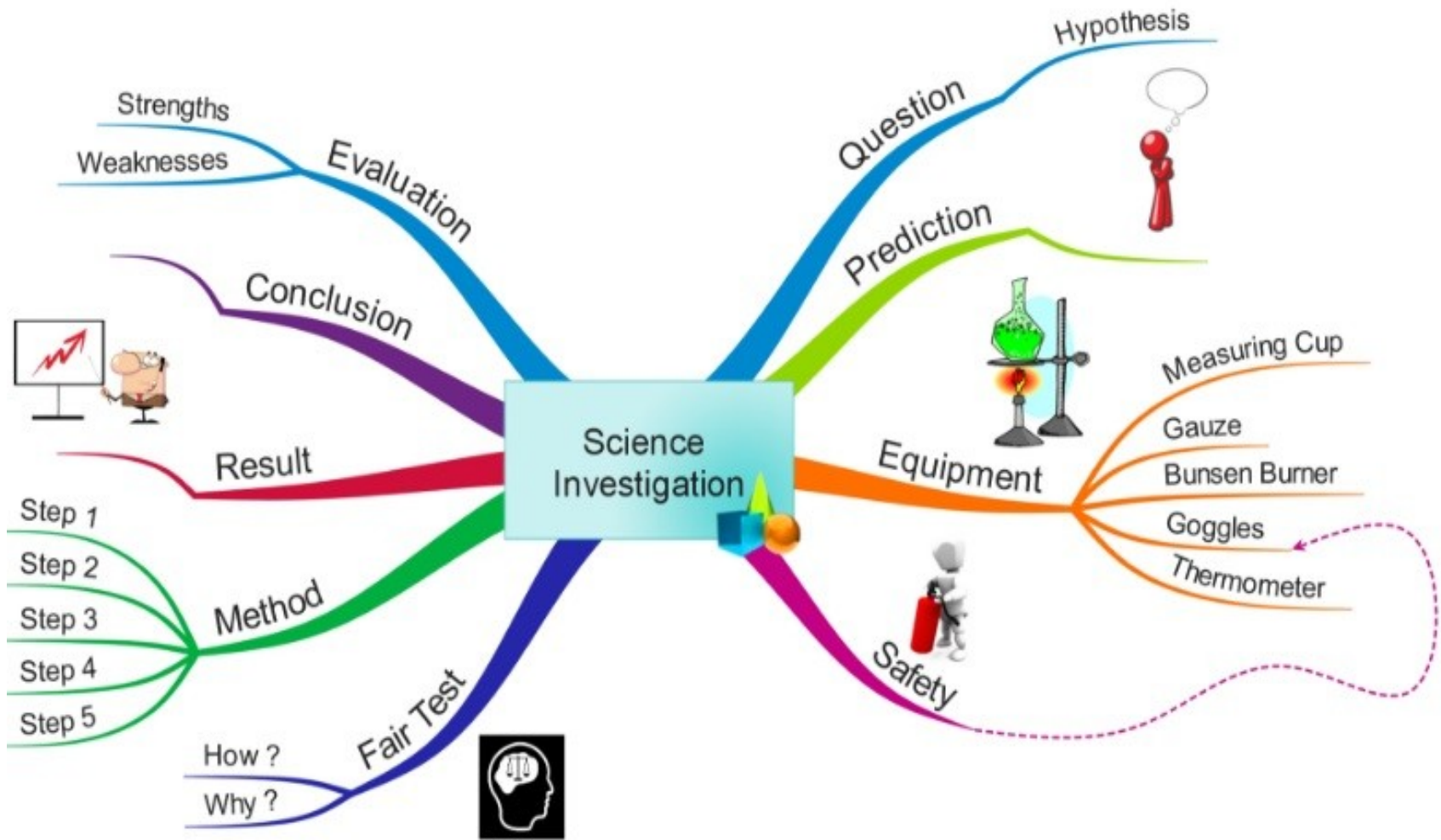
př. Neziskové organizace -- Česká republika

Myšlenkové mapy

- Při práci s tématem lze využít tzv. **myšlenkových map**
 - ❖ grafické znázornění tématu
 - ❖ aplikace - [Pět nejlepších nástrojů pro tvorbu myšlenkových map](#)

1. Téma a klíčová slova
- 2. Další specifikace**
3. Výběr zdrojů
4. Průzkumová strategie
5. Vyhledávací postup
6. Technika vyhledávání
7. Vlastní vyhledávací proces
8. Hodnocení vyhledaných záznamů
9. Další operace

2. Další specifikace

- ❑ Před začátkem vlastního procesu vyhledávání je třeba si ujasnit:
 - ❖ časové rozmezí
 - ❖ typy dokumentů (např. odb. časopisy, kapitoly z knih, příspěvky z konferencí, zpravodajství)
 - ❖ typ dat (text, audio, video)
 - ❖ jazyk dokumentů (většina světové produkce je v AJ)
 - ❖ **forma (odborná x populárně naučná)**

1. Téma a klíčová slova
2. Další specifikace
- 3. Výběr zdrojů**
4. Průzkumová strategie
5. Vyhledávací postup
6. Technika vyhledávání
7. Vlastní vyhledávací proces
8. Hodnocení vyhledaných záznamů
9. Další operace

3. Výběr zdrojů

- Specializované odborné databáze
- Knihovní katalogy
- Specializované vyhledávače odb. informací
- Repozitáře
- Knihovny
- Další

1. Téma a klíčová slova
2. Další specifikace
3. Výběr zdrojů
- 4. Průzkumová strategie**
5. Vyhledávací postup
6. Technika vyhledávání
7. Vlastní vyhledávací proces
8. Hodnocení vyhledaných záznamů
9. Další operace

The image shows the Google Scholar logo centered on a white rectangular background. The word "Google" is written in its characteristic multi-colored font: the 'G' is blue, the first 'o' is red, the second 'o' is yellow, the 'g' is blue, the 'l' is green, and the 'e' is red. Below the 'Google' text, the word "Scholar" is written in a blue, sans-serif font.

Google
Scholar

Google (Scholar) – tipy pro vyhledávání

- Vyhledávání na konkrétní stránce

Př. `binka site:fss.muni.cz`

- Definice

Př. `define:"sustainable agriculture"`

- Vyhledávání stránek, které jsou podobné určité adrese URL

Př. `related:humenv.fss.muni.cz`

- Typ dokumentu

Př. `filetype:pdf`

Get More Out of Google

[Infographic: Get More Out of Google](#)

4. Průzkumová strategie

- Plánování samotného procesu vyhledávání informací
 - ❖ volba vyhledávacích nástrojů
 - ❖ výběr možných relevantních zdrojů
 - ❖ formulování požadavku
 - ❖ výběr pojmů
 - ❖ formulování vyhledávacího dotazu
 - ❖ hodnocení výstupů

Druhy průzkumových strategií

□ Strategie Boolovského modelu

- ❖ Logický součin, průnik – operátor **AND**
- ❖ Logický součet, sjednocení – operátor **OR**
- ❖ Logická negace – operátor **NOT**
- ❖ **Proximitní operátory** (operátory blízkosti)
- ❖ **Krácení termínů** (truncation)
- ❖ **Zástupné znaky/maskování** (wild cards)
- ❖ Vyhledávání prostřednictvím **fráze**

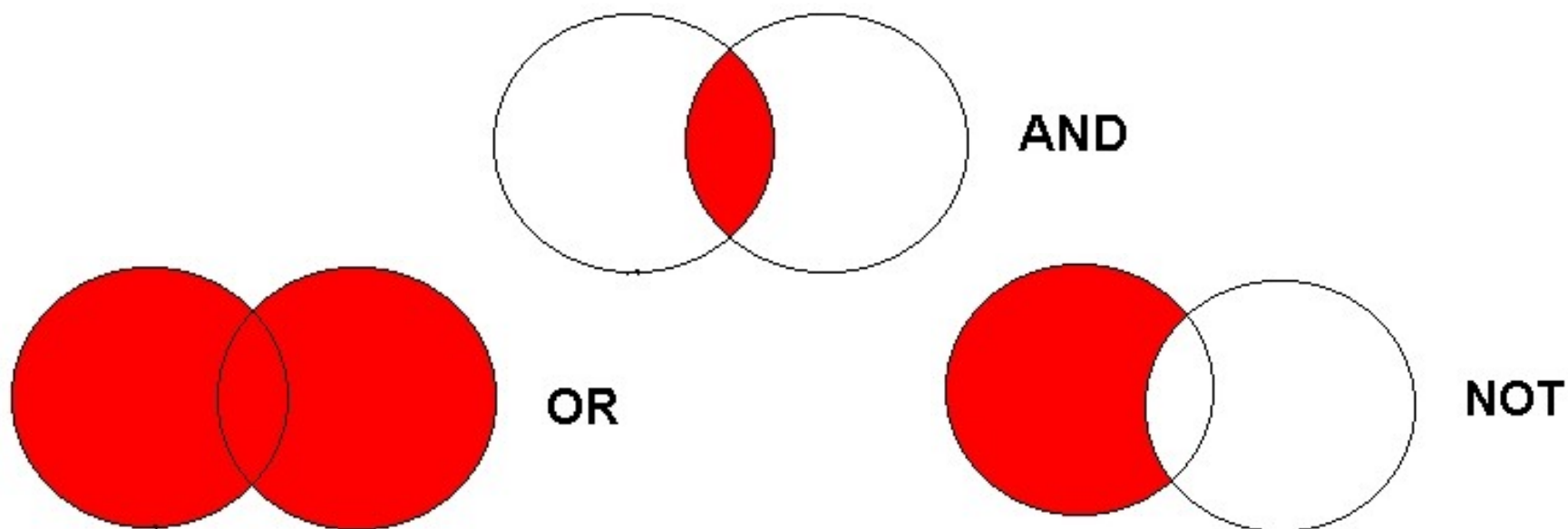
1. Téma a klíčová slova
2. Další specifikace
3. Výběr zdrojů
- 4. Boolovský model**
5. Technika vyhledávání
6. Vlastní vyhledávací proces
7. Hodnocení vyhledaných záznamů
8. Další operace

4. Boolovský model

- Logický součin, průnik - operátor **AND**
- Logický součet, sjednocení - operátor **OR**
- Logická negace - operátor **NOT**
- Krácení termínů** (truncation)
- Vyhledávání prostřednictvím **fráze**

☐ Strategie Boolovského modelu

- ❖ nejrozšířenější
- ❖ kombinace termínů pomocí logických operátorů AND, OR, NOT

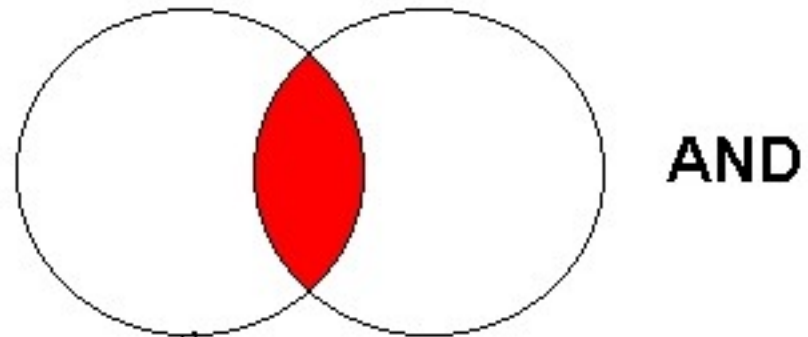

Operátor AND

□ Logický součin, průnik

- ❖ Vyhledání jen těch dokumentů, ve kterých se **vyskytují obě klíčová slova**
- ❖ Výsledek průzkumu se **zužuje**
- ❖ Můžeme jej znázornit jako **průnik množin**

*Př. ekologické zemědělství
AND Česká republika*

ekologické zemědělství Česká republika

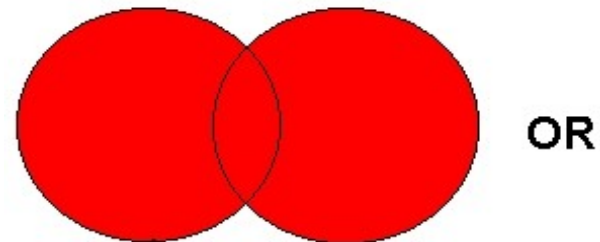

Operátor OR

□ Logický součet, sjednocení

- ❖ Vyhledání dokumentů, které obsahují **alespoň jeden ze zadaných výrazů**
- ❖ Výsledek průzkumu se **rozšiřuje**
- ❖ Můžeme jej znázornit jako **sjednocení množin**

*Př. ekologická fyziologie
OR ekofyziologie*

ekologická fyziologie

ekofyziologie

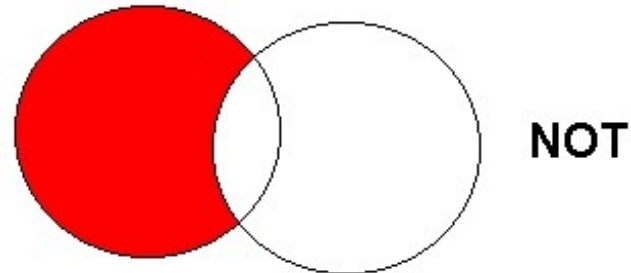

Operátor NOT

□ Logická negace

- ❖ Vyloučí ty záznamy o dokumentech, které obsahují označené klíčové slovo
- ❖ Záleží na pořadí klíčových slov
- ❖ Výsledek průzkumu se zužuje

*Př. ekologické zemědělství
NOT Subsaharská Afrika*

ekologické zemědělství

Subsaharská Afrika

Proximitní operátory (operátory blízkosti)

□ NEAR, ADJACENT (ADJ), FOLLOWED BY

- ❖ Vyhledávání **vzájemně blízkých, přilehlých, sousedících pojmů**
- ❖ Vyhledají se informace a dokumenty, které **obsahují za sebou následující termíny, v zadaném pořadí**

Př. biopotraviny N5 spotřebitelé

Krácení termínů (truncation)

□ Hledaný termín je zkrácen na kořen slova

- ❖ Systém dohledá všechny možné tvary podle tohoto kořenu
- ❖ Přípony nebo koncovky jsou nahrazeny zástupným znakem
- ❖ Výsledek vyhledávání se rozšiřuje
- ❖ Pozn. vyhledávací nástroje mohou využívat různé symboly

Př. *ecolog** - vyhledá *ecological, ecology, ecologists* aj.

Zástupné znaky/maskování (wild cards)

☐ Nahrazení určité části vyhledávacího termínu

- ❖ Mezi nejčastěji používané znaky patří * ? \$ %
- ❖ Znaky mohou zastupovat předpony, přípony, ale i vnořené řetězce znaků (např. při chemických sloučeninách)

*Př. col*r, colo#r (color, colour)*

wom?n (woman, women)

ne?t (next, nest, neat)

Vyhledávání prostřednictvím fráze

□ Bližší specifikace dotazu

- ❖ Slovní spojení
- ❖ Všechny slova se musí vyskytovat v přesném pořadí a uvedeném tvaru
- ❖ Nejčastěji se využívají uvozovky
- ❖ Výsledek vyhledávání se zužuje

př. " ekologické zemědělství "

1. Téma a klíčová slova
2. Další specifikace
3. Výběr zdrojů
4. Průzkumová strategie
- 5. Vyhledávací postup**
6. Technika vyhledávání
7. Vlastní vyhledávací proces
8. Hodnocení vyhledaných záznamů
9. Další operace

5. Vyhledávací postup

- Stavění bloků (stavební kameny)
- Postupné lámání (osekávání)
- Citační řetězení (rostoucí perla)

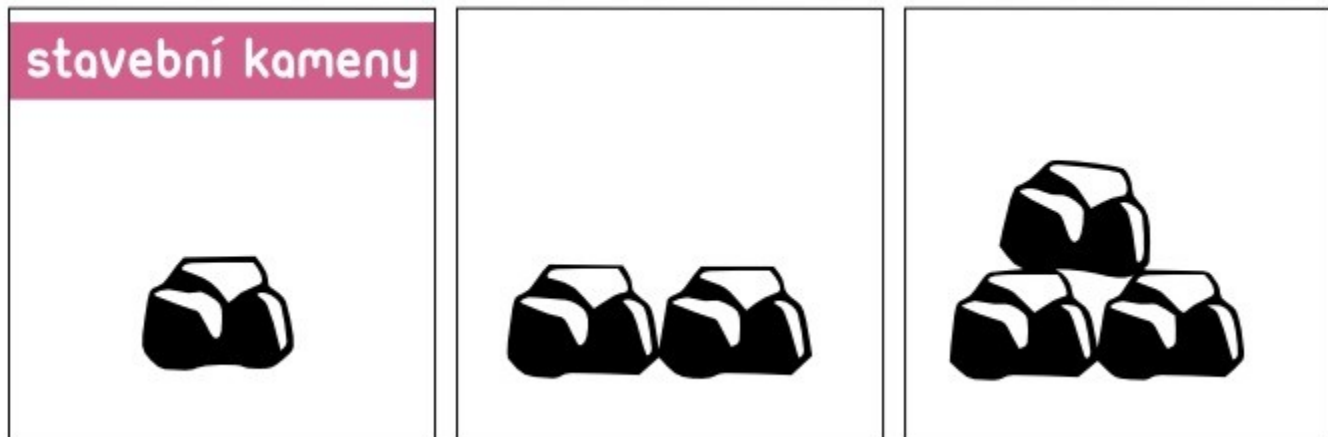
5. Vyhledávací postup

- Stavění bloků (stavební kameny)
- Postupné lámání (osekávání)
- Citační řetězení (rostoucí perla)

☐ Stavění bloků (stavební kameny)

- ❖ Problém rozčleněn na dílčí problémy
- ❖ Z nich formulujeme více dotazů
- ❖ Jednotlivé výsledky pro jednotlivé bloky se nakonec spojí do konečné odpovědi pomocí operátoru AND

Př. Plagiátorství na vysokých školách

Dílčí dotaz 1: (plagiátorství OR porušování autorských práv)

Dílčí dotaz 2: ("vysokoškolský student" OR "posluchač VŠ" OR student)

Spojení dílčích dotazů: (plagiátorství OR porušování autorských práv) AND ("vysokoškolský student" OR "posluchač VŠ" OR student)

□ Postupné lámání (osekávání)

- ❖ Z rozsáhlého průzkumu dokumentů postupně odstraňujeme jednotlivé prvky
- ❖ Dotaz se zužuje
- ❖ Využívají se např. užší termíny, logický součin, negace

Př. Ekologické zemědělství v rozvojových zemích

Dotaz: ekologické zemědělství AND rozvojové země

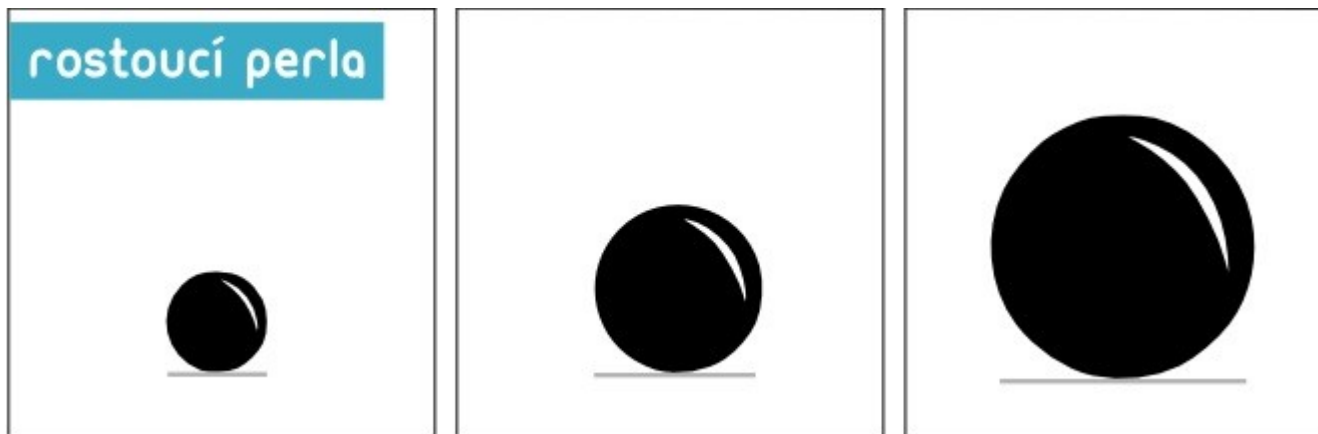
*Pokud získáme příliš mnoho výsledků, tak můžeme
např.*

- 1) Zaměřit se pouze na nějakou oblast, např.
ekologické zemědělství AND rozvojové země AND
Subsaharská Afrika*
- 2) Odstranit nějaký typ dokumentů - ekologické
zemědělství AND rozvojové země NOT knihy*

☐ Citační řetězení (rostoucí perla)

- ❖ Používá se při studiu dokumentů
- ❖ Najde se jeden vysoce relevantní dokument, který obsahuje odkazy (citace) na další dokumenty
- ❖ Na další vyhledávání použijeme termíny, které se vyskytují u tohoto relevantního dokumentu
- ❖ Proces lze několikrát opakovat

Př. Na dotaz sustainable agriculture byl nalezen dokument:

ROBINSON, G. Sustainable rural systems: sustainable agriculture and rural communities. Aldershot, England: Ashgate, c2008, xiii, 210 p. ISBN 9780754647157.

Pro další vyhledávání můžeme:

1) Sledovat odkazy z použité literatury

2) Zvolit si některého z odborníků na tuto problematiku a sledovat jeho dílo

1. Téma a klíčová slova
2. Další specifikace
3. Výběr zdrojů
4. Průzkumová strategie
5. Vyhledávací postup
- 6. Technika vyhledávání**
7. Vlastní vyhledávací proces
8. Hodnocení vyhledaných záznamů
9. Další operace

6. Vlastní vyhledávací proces

- Málokdy získáte relevantní záznamy po prvním vyhledávání
- Vždy je třeba rešeršní dotaz ladit
- Každý zdroj má vlastní pravidla vyhledávání a je třeba tomu uzpůsobit vyhledávací dotaz

6. Technika vyhledávání

- ❑ Prohlížení (browsing)
- ❑ Vyhledávání (searching)
 - ❖ jednoduché
 - ❖ pokročilé

1. Téma a klíčová slova
2. Další specifikace
3. Výběr zdrojů
4. Průzkumová strategie
5. Vyhledávací postup
6. Technika vyhledávání
- 7. Vlastní vyhledávací proces**
8. Hodnocení vyhledaných záznamů
9. Další operace

7. Vlastní vyhledávací proces

- Málokdy získáte relevantní záznamy po prvním vyhledávání
- Vždy je třeba rešeršní dotaz ladit
- Každý zdroj má vlastní pravidla vyhledávání a je třeba tomu uzpůsobit vyhledávací dotaz

❑ Máte-li málo výsledků vyhledávání:

- ❖ **Rozšiřte dotaz** – přidejte další klíčová sl.
- ❖ **Zrušte omezení** (např. typ dokumentu, dílčí databáze, jenom slova v názvu apod.)

❑ Máte-li mnoho výsledků vyhledávání:

- ❖ **Zužte dotaz** – (snažte se lépe nadefinovat klíčová slova; konkretizovat; zaměřit se pouze na nějakou oblast apod.)
- ❖ **Přidejte omezení** (např. typ dokumentu, země, jenom slova v názvu apod.)

1. Téma a klíčová slova
2. Další specifikace
3. Výběr zdrojů
4. Průzkumová strategie
5. Vyhledávací postup
6. Technika vyhledávání
7. Vlastní vyhledávací proces
- 8. Hodnocení vyhledaných záznamů**
9. Další operace

8. Hodnocení vyhledaných záznamů

- Relevance** – nakolik vyhledané záznamy odpovídají informačnímu požadavku
- Důvěryhodnost zdroje**
 - ❖ jména autorů, instituce, kontakty na správce...
- Pravidelná aktualizace**
- Odbornost**

1. Téma a klíčová slova
2. Další specifikace
3. Výběr zdrojů
4. Průzkumová strategie
5. Vyhledávací postup
6. Technika vyhledávání
7. Vlastní vyhledávací proces
8. Hodnocení vyhledaných záznamů
9. **Další operace**

9. Další operace

- Tisk
- Uložení
- Export do citačního manageru (např.
[EndNote Web](#), [Zotero](#), [Citace.com](#))

Ústřední knihovna
Fakulty sociálních studií MU

Shrnutí

📄 Tipy pro úspěšné vyhledávání

- ❖ Ujasněte si **téma**
- ❖ Vyberte si vhodné **zdroje** odborných informací (např. licencované databáze)
- ❖ Nadefinujte dotaz; **klíčová slova**
- ❖ Zvolte vhodný **vyhledávací postup** (stavební kameny, osekávání)
- ❖ Vyberte vhodnou **vyhledávací techniku** (prohlížení, jedn. nebo pok. vyhledávání) a **hodnoťte** vyhledané **záznamy**

TIPY

***Pište si poznámky!** Budete vědět, které zdroje jste již prohledali, jakou formu dotazu jste použili, jaká klíčová slova jste přidávali apod.
Usnadněte si práci a používejte citační managery*

Ústřední knihovna
Fakulty sociálních studií MU

Praktické vyhledávání v databázích a citační software EndNote Web

Praktické ukázky vyhledávání v databázích:

- EBSCO
- ScienceDirect
- SpringerLink

Kvalita relevance

EBSCO databáze

Přímá shoda: Přímá shoda je upřednostňována před shodou částečnou – s ohledem na pole, ve kterém se dané klíčové slovo nachází (abstrakt vs. plný text vs. titul, atd.)

Četnost: Četnost výskytu klíčového slova je relativní vůči rozsahu textu (čím delší, tím lepší) – posuzováno s ohledem na to, kde se dané klíčové slovo nachází (abstrakt vs. plný text vs. titul, atd.)

Export záznamů z databáze EBSCO do citačního software EndNote Web

- 1) Vytvoření účtu v [EndNote Web](#)
- 2) Vyhledání záznamů v databázi EBSCO a jejich uložení do složky (modrá ikonka s plus po pravé straně záznamů)
- 3) Otevření složky (v pravé části obrazovky nebo ikonka Složky vpravo nahoře)
- 4) Označení záznamů, které mají být exportovány do EndNote Web (zaškrťovací políčka po levé straně záznamů)
- 5) Kliknout na export (ikona Exportovat - vpravo)

Export záznamů z databáze EBSCO do citačního software EndNote Web

- 6) Zvolit druhou variantu – Přímý export do aplikace EndNote Web
- 7) Uložit
- 8) Pokud vše proběhlo úspěšně, tak budete přesměrováni do aplikace EndNote Web
- 9) Objeví se hláška sdělující, kolik záznamů bylo naimportováno (např. Number of records imported: 2)
- 10) Záznamy se uloží do záložky My References – složky [Unfield]

Literatura

- ❑ STEINEROVÁ, Jela; GREŠKOVÁ, Mirka; ILAVSKÁ, Jana. *Informačné stratégie v elektronickom prostredí*. 1. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislavě, 2010, 190 s. ISBN 9788022328487.

Obrázky

- ❑ <https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/736x/b1/8c/7d/b18c7dde7e01870bd4715b308241c155.jpg>
- ❑ <http://35d50322364c5467929d-116d0a662068ba1c259eb7735f950309.r77.cf2.rackcdn.com/Example%20Education%20maps/science%20investigation.png>
- ❑ <http://spencerjardine.blogspot.cz/2012/02/boolean-search-strategies-videos.html>
- ❑ http://iva.k.utb.cz/?page_id=799
- ❑ http://iva.k.utb.cz/?page_id=843
- ❑ http://iva.k.utb.cz/?page_id=847

Děkuji Vám za pozornost

Dana Mazancová

mazancov@fss.muni.cz

infozdroje@fss.muni.cz